

Product- en bedrijfsschappen afgeschaft

Drooglegging van de polder

Sinds 1 januari zijn de product- en bedrijfsschappen afgeschaft. *Fedde Monsma* vindt dat onverstandig. In de schappen dachten sociale partners na over de toekomst van een sector en werd er draagvlak gecreëerd voor maatregelen. Nu dat wegvalt, zal met name het midden- en kleinbedrijf dat merken.

Eind december kreeg ik een mooi pakket in de post, het boek 'De Bosatlas van het cultureel erfgoed'. Toegestuurd door het Hoofdbedrijfschap Detailhandel (HBD). Ik kreeg het als dank voor bewezen diensten, omdat het HBD er per 1 januari mee moest ophouden. Hoe jammer, en onverstandig. De product- en bedrijfsschappen bestaan sinds de jaren '50. Ze zijn opgericht om op sectoraal niveau zogenaamde 'medebewindstaken' (bijvoorbeeld taken op het gebied van plant- en diergezondheid, voedselveiligheid en gezondheid en dierenwelzijn) en publieke taken uit te voeren. Productschappen zijn er voor ondernemingen die zich met hetzelfde product bezighouden, van grondstof tot eindproduct (bijvoorbeeld het Productschap Zuivel). Bedrijfsschappen zijn er voor bedrijven met eenzelfde functie in een sector, zoals bedrijven in de detailhandel en alle bedrijven in de horeca. De schappen werden bestuurd door sociale partners: werkgevers en werknemers uit de sectoren onder toezicht van de Sociaal-Economische Raad (SER).

Onder aanvoering van toenmalig VVD-Kamerlid Charlie Aptroot is er fors ingezet op afschaffing van de schappen.

Fedde Monsma is twaalf jaar als algemeen bestuurslid en vier jaar als dagelijks bestuurslid actief geweest bij het Hoofdbedrijfschap Detailhandel. Hij schrijft dit artikel op persoonlijke titel.

Daarvoor werd de bekende VVD-terminologie van stal gehaald: overbodig, te duur, verplichte heffingen, (administratieve) lastendruk en dergelijke. Niet gehinderd door veel inhoudelijke kennis over de bindende en faciliterende factor die de schappen hebben, werd zodoende in 2012 in het regeerakkoord van VVD/PvdA opgenomen dat de schappen per 1 januari 2015 opgeheven moeten zijn. Zo geschiedde.

Aderlating

Het verdwijnen van de schappen is een aderlating voor de polder. Ja, dat de schappen aan vernieuwing toe waren zullen weinigen betwisten, er waren inderdaad taken waarvan je je af kon vragen of die bij een schap hoorden. Enkele schappen waren al bezig met die zelfreinigende operatie. Echter, opheffen zat daar niet bij en waarom zouden ze? De meerwaarde was voor werknemers- én werkgeversvertegenwoordigers in de schappen duidelijk, hoewel de 'politiek' daar anders over dacht.

Met het afschaffen is het kind met het badwater weggegooid. De opheffing van de schappen is om twee redenen erg zorgelijk. Ten eerste zullen sectorspecifieke onderwerpen die alleen succesvol zijn als ze collectief geregeld worden niet meer tot stand komen. Dat is vooral schadelijk voor het midden- en kleinbedrijf. Ten tweede, de schappen waren een hele goede plek waar, uit de wind van Haagse sociaal-

Winkelcriminaliteit was bij uitstek een onderwerp dat door de schappen kon worden opgepakt.

politieke strijd, nog altijd zaken gedaan konden worden tussen werkgevers en werknemers op sectoraal niveau.

MKB de dupe

Afschaffing van de schappen maakt dat bedrijfs- en brancheoverstijgende onderwerpen niet meer collectief opgepakt kunnen worden. Grote bedrijven hebben de capaciteit om zelf aan de slag te gaan met opleiding, onderzoek en arbeidsmarktontwikkeling. Want, naast de uitvoering van wet- en regelgeving in de schappen, had het schap ook dit soort taken. Taken die juist gebaat zijn bij collectiviteit. Neem winkelcriminaliteit, een belangrijk onderwerp in de detailhandel; diefstal en overvallen zijn aan de orde van de dag en de schade bedraagt meer dan € 1 miljard per jaar. Winkelcriminaliteit is juist zo'n onderwerp waar sociale partners geen ruzie over hoeven te maken; iedereen vindt dat dit niet kan. Het Hoofdbedrijfschap Detailhandel had er een stevige adviescommissie voor opgezet, werknemers én werkgevers bij elkaar, ik mocht er deel van zijn. Het is een onderwerp waar de kracht van de collectiviteit het succes bepaalt; veilige winkelgebieden, trainingen voor ondernemers en medewerkers, het werkt alleen als iedereen meedoet in de sector. Dat hebben sociale partners voor elkaar gekregen. Vooral belangrijk voor het MKB; de zelfstandig ondernemer onderneemt en heeft weinig tijd om zich met

dergelijke onderwerpen inhoudelijk bezig te houden. Dan is het goed dat er een bedrijfschap is dat het sectoraal regelt voor de ondernemer en zijn medewerkers. Nu het HBD weggevallen is en daarmee de programma's voor winkelcriminaliteit, valt ook de ondersteuning weg voor

In de schappen konden werkgevers en werknemers op sectoraal niveau zaken doen

het MKB. Ja, de werkgeverskoepelorganisatie Detailhandel Nederland maakt er een belangrijk punt van, maar vooral gericht op werkgevers. Vakbonden doen dat ook voor werknemers en de programma's voor veilige winkelgebieden zijn uitbesteed aan het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV). Kortom, in plaats van coördinatie en samenhang komt er versnippering, waarbij elke organisatie het eigen programma het beste vindt. Dat geldt ook voor onderwerpen die te maken hebben met wetgeving, zoals ondersteuning bij ziekteverzuim/re-integra-

tie, protocollen voor kweekgewassen, en vangstquota. Dat zijn allemaal zaken waar sociale partners met elkaar afspraken over konden maken om sectoraal uit te voeren, dan wel gezamenlijk te lobbyen richting Den Haag of Brussel. Die multichannel-benadering via werkgevers en vakbonden in de schappen zorgde voor samenhang en draagvlak. Het ministerie van Economische Zaken neemt weliswaar enkele (wettelijke) taken over, maar de taken waarbij de (sectorale) ondersteuning hard nodig was voor met name de grote MKB-groep, zoals aanpak winkelcriminaliteit, niet.

Noodzakelijk overleg

Volkskrantjournalist Gijs Herderscheê schreef begin januari 2015 bijna triomfantelijk over het afschaffen van de schappen: 'De laatste bastions van het naoorlogse bestel (...) zijn verdwenen.' Vervolgens stelde hij dat de sociale partners een 'nieuwe ordening hebben opgetuigd', begonnen in het Sociaal Akkoord van 2013. De Participatiewet legt de kiem voor het nieuwe medebewind van sociale partners, aldus Herderscheê. Zelden ben ik meer gebrek aan inzicht in de polderdynamiek tegengekomen.

Het wegvallen van de schappen heeft niet alleen grote gevolgen voor praktische uitvoering van sectorale programma's, in het verlengde daarvan leidt het afschaffen verdere sectorale ontpoldering in. Reeds in 2012 heb ik met vertegenwoordigers van werkgevers gesproken over de wederzijdse zorgen over de afbrokkeling van overlegstructuren. Aan de CAO-tafel is steeds minder ruimte voor inhoudelijk overleg. CAO's komen tegenwoordig vaak pas na veel strijd tot stand, en het gebeurt niet zelden dat er helemaal geen CAO wordt afgesloten. Ook de kenniscentra, waar over toekomst van de sector nagedacht werd, verdwijnen. En nu dus ook de schappen. Dat overleg is echter wèl noodzakelijk! Op landelijk niveau worden Haagse deals gesloten die weggemanoeuvreed worden naar de decentrale overlegtafels. Een belangrijke voorwaarde voor duurzame en vernieuwende afspraken is dat men elkaar kent en vertrouwt. Dat is alleen te bereiken door te investeren in elkaar en structureel met elkaar te werken aan een goede toekomst voor sectoren. Eens in de zoveel tijd een kop koffie werkt niet. De schappen vervulden die verbindende rol.

Herderscheê gaat uit van partijen die de wil hebben om met elkaar zaken te doen en dat ook kunnen. Echter, steeds meer wordt het duidelijk dat de fundamentele basis voor overleg ontbreekt: een gezamenlijke visie; wat willen we mét elkaar, wat verbindt ons. Werkgevers staan niet te trappelen om verplicht uitvoering te geven aan de Participatiewet. De afstand tussen sociale partners wordt groter, zij spreken wel met elkaar, maar te vaak vanuit de eigen (tegengestelde) belangen, niet op basis van wat ze samen kunnen doen. Wanneer dat gezamenlijke doel duidelijk is, dan pas is inhou-

Aan de CAO-tafel is steeds minder ruimte voor inhoudelijk overleg

delijk overleg mogelijk om tot resultaat te komen. Daar is de polder voor nodig, diezelfde polder die steeds verder uitgehoud wordt. Deze polder, zeker op sectoraal niveau, geeft alle mogelijkheden om met elkaar zonder de druk van buiten te bespreken waar sociale partners met elkaar heen willen.

Verwijdering

Het verdwijnen van de schappen maakt de verwijdering groter. Vakbonden zijn nog teveel op interne verandering gericht om sterk naar buiten standpunten in te kunnen nemen, maar vooral vast te houden. Werkgevers hanteren steeds vaker de Angelsaksische portemonneevisie en het lukt hen ook nog om daarmee het publieke discours te bepalen. Met andere woorden, sociale partners zijn nog lang niet begonnen aan Herderscheês 'nieuwe ordening'. Polderen betekent investeren in elkaar. De schappen hadden daar een centrale rol in, het was de plek waar sociale partners enerzijds konden werken aan de vooruitgang, anderzijds de relaties tussen elkaar konden verstevigen. Het afschaffen van de schappen is niet het begin van een nieuwe inrichting van de polder. Integendeel, het legt de polder verder droog.